

Brant Pitre

**JEZUS EN DE JOODSE WORTELS
VAN DE EUCHARISTIE**

Jade 15

INHOUD

Woord van dank	9
Voorwoord door Scott Hahn	11
Inleiding	15
Hoofdstuk 1	
Het mysterie van het Laatste Avondmaal	25
Jezus en het jodendom	25
Gij moogt het bloed niet drinken	26
Kijken met joodse ogen van vroeger	30
Hoofdstuk 2	
Waar wachtten de joden op?	35
Wat voor Messias?	35
De hoop van de joden op een nieuwe exodus	36
1. De nieuwe Mozes	37
2. Het nieuwe verbond	40
3. De nieuwe tempel	44
4. Het nieuwe beloofde land	49
Jezus en de nieuwe exodus	53
Hoofdstuk 3	
Het nieuwe paasfeest	59
De bijbelse wortels van het paasfeest	61
Stap 1: Kies een gaaf lam van het mannelijk geslacht	61
Stap 2: Offer het lam	62
Stap 3: Strijk het bloed van het lam uit	63

Stap 4: Eet het vlees van het lam	65
Stap 5: Maak deze dag tot een gedenkdag	67
Hoe werd het paasfeest in de tijd van Jezus gevierd?	68
Het paasoffer in de tempel	69
De kruisiging van de paaslammeren	72
Deelnemen aan het eerste paasfeest	73
Het paasfeest van de Messias	75
Jezus en het nieuwe paasfeest	77
Je moet van het lam <i>eten</i>	82

Hoofdstuk 4

Het manna van de Messias	87
Het manna in de tabernakel	88
Het brood van de wereld die komen gaat	94
Het manna van het begin van de schepping	95
Eeuwig brood in de hemelse tempel	96
Het manna van de Messias	98
Jezus en het nieuwe manna	100
“Geef ons heden ons bovennatuurlijk brood”	101
Jezus’ preek in de synagoge over het brood van het leven	105
“Deze taal stuit iemand tegen de borst”	111
Eerste sleutel: het mysterie van Jezus’ godheid	115
Tweede sleutel: het mysterie van de verrijzenis	118

Hoofdstuk 5

Toonbrood	123
Brood van het aangezicht	124
Het brood van het gelaat van God	124
Het brood van het ‘eeuwigdurend verbond’	128
“Ziehier, Gods liefde voor u”	131
Het toonbrood en de priester Melchisedek	131
Het wonderbaarlijke brood van de gouden tafel	133
Het brood in de tempel	135
Het ‘gelaat’ van God zien	136
Jezus en het nieuwe toonbrood	138

Koning David en het toonbrood	139
De priesters in de tempel en het toonbrood	142
Meer dan de tempel	143
Het brood en de wijn van Jezus' aangezicht	144
Werkelijke tegenwoordigheid	147

Hoofdstuk 6

De vierde beker en Jezus' dood	151
De vorm van het joodse paasmaal	152
Vier bekers wijn	153
De eerste beker: inleidend ritueel	154
De tweede beker	156
De derde beker: het nuttigen van het maal	158
De vierde beker: afsluitende rituelen	158
Bleef Jezus tot het einde toe bij het Laatste Avondmaal?	160
Hoeveel bekers bij het Laatste Avondmaal?	161
Jezus' gelofte en de vierde beker	163
Jezus' gebed in Getsemane	165
Ik heb dorst	167
Het joodse gebruik stervenden wijn te drinken te geven	168
Het nieuwe offer van het nieuwe paasfeest	170

Hoofdstuk 7

De joodse wortels van het christelijk geloof	173
<i>Pascha</i> betekent voorbijgaan	174
Het nieuwe paasfeest in de vroegchristelijke tijd	176
Het nieuwe paasfeest vandaag de dag	178
De schaduw van het manna	181
Het nieuwe manna in de vroegchristelijke tijd	184
Het nieuwe manna vandaag	187
Tot gedachtenis aan mij	188
Het toonbrood in de vroege christenheid	190
Het toonbrood vandaag	192

Hoofdstuk 8

Op weg naar Emmaüs197

De joodse hoop op de verrijzenis197

Blijf bij ons198

Noten203

Woord van dank

Meer dan vijf jaar geleden nodigde mijn goede vriend en collega dr. Chris Baglow, nu behorend tot het Notre Dame Seminary in New Orleans, mij uit voor katholieke priesters een toespraak over de eucharistie te houden. In die tijd had ik heel wat onderzoek naar oude joodse gebruiken en geloofspraktijken gedaan, maar eigenlijk nog niet naar de eucharistie. Om het simpel te zeggen, ik was nogal ontutst. Wat zou ik, als leek, te berde kunnen brengen voor honderd priesters die hun hele leven aan de eucharistie hebben gewijd? Als ik het me goed herinner, gaf Chris me ongeveer het volgende advies: "Maak je geen zorgen, zeg gewoon iets over de bijbelse wortels van de eucharistie." Het was een goed advies. Vanuit zijn suggestie ontstond een lezing met als titel "Jezus en de joodse wortels van de eucharistie". Vanaf dat moment heb ik heel wat keren dezelfde lezing gehouden, overal in de Verenigde Staten. Het is opmerkelijk dat de opzet in wezen dezelfde is als die we zoveel jaar geleden bedachten in de bibliotheek van de benedictijner abdij van het St. Joseph Seminary College in Covington (waar ik dit nu schrijf). Om te beginnen gaat mijn dank uit naar hem: Chris, dankjewel voor de suggestie die je deed. Die blijkt goed gewerkt te hebben.

Nog heel wat andere mensen ben ik dank verschuldigd: vooral mijn ouders, omdat zij mij het geloof hebben doorgegeven, mij naar mijn eerste Communie hebben geleid, en altijd trouw met mij naar de Mis zijn gegaan; mijn naaste vrienden en gesprekspartners op het terrein van bijbelstudie, in het bijzonder Michael Barber, met wie ik talloze gesprekken had over mijn onderzoek op dit gebied; mijn vele studenten op het Our Lady of Holy Cross en Notre Dame Seminary, die mijn eindeloze verhandelingen over de eucharistie hebben moeten verduren; Brian Butler, die mij als eerste het idee gaf de lezing te bewerken tot een boek dat

iemand werkelijk zou willen lezen; en allen die bereid waren door gebed en steun mij te helpen in vijf intense jaren met verschillende banen, verschillende woningen en vier nieuwe kinderen!

Ik wil in het bijzonder Gary Jansen van Doubleday bedanken voor zijn enthousiasme over het project en zijn voortreffelijke redactionele werk en ook mijn goede vriend Scott Hahn die mij met hem in contact bracht en het voorwoord schreef. Ik ben jullie beiden veel verschuldigd.

En tot slot heb ik alles wat dit boek aan goeds heeft te danken aan het geduld, de liefde en steun van mijn prachtige echtgenote, Elizabeth, en onze kinderen: Morgen, Aidan, Hannah, Marybeth en baby Pitre (nog niet geboren en nog zonder naam!). Elizabeth, die zelf heel wat beter schrijft dan ik, was de eerste die de ruwe versie van het manuscript heeft gelezen. Zonder haar begeleiding en steun zou het als boek heel wat minder geworden zijn; zonder haar trouw en kameraadschap zou ik heel wat minder mans zijn geweest. Aan haar draag ik dit boek op. Moge ons gezin eens samenkomen in dat hemelse beloofde land, waar zelfs het nieuwe manna op zal houden te bestaan en we niet langer de Ene die het ware brood des levens is vaag, als door een spiegel zien, maar zoals Hij is van aangezicht tot aangezicht.

Voorwoord

door Scott Hahn

Op een afstand van tweeduizend jaar is het voor ons de gewoonste zaak van de wereld om Jezus' kruisiging een offer te noemen. Christenen zijn de erfgenamen van een lange traditie waarin op deze manier gesproken, gedacht en gebeden wordt. Maar de joden uit de eerste eeuw die getuigen waren van die gebeurtenis, zullen de kruisiging niet als een offer hebben gezien. Het had geen van de kenmerken die in de oude wereld een offer karakteriseerden. Op Calvarië was geen altaar en evenmin een officieel aangestelde priester aanwezig. Wel was er een doding, maar deze vond plaats ver van de tempel, de enige plek waar in het jodendom rechtmatig offers konden worden opgedragen. Het gebeurde zelfs buiten de poorten van de heilige stad.

De heilige Paulus legde echter voor zijn generatie en met name voor zijn medejoden de verbinding. In de eerste brief aan de christenen van Korinte introduceert hij eerst het woord 'kruis' (1, 18), waarna hij Christus *ons paaslam* noemt, dat *is geslacht* (5, 7). Zo legt hij dus de connectie tussen het paasfeest dat werd gevierd als het Laatste Avondmaal en de kruisiging op Calvarië.

Het was inderdaad die eerste eucharistie die Jezus' dood veranderde van een terechtstelling in een offergave. Bij het Laatste Avondmaal gaf Hij zijn lichaam om gebroken te worden, zijn bloed om vergoten te worden als op een altaar.

Toen Paulus het verhaal van het Laatste Avondmaal opnieuw vertelde (1 Kor 11, 23-25), sprak hij over de gebeurtenis in offertermen. Hij citeert Jezus die het *het nieuwe verbond in mijn bloed* noemt, een verwijzing naar de woorden van Mozes die bij het offeren van stieren zegt: *Dit is het bloed van het verbond* (Ex 24, 8). Het offerbloed bevestigde

het verbond, omdat Mozes het op het ene moment en Jezus het op het andere moment zei.

Ook citeert Paulus Jezus, die het Laatste Avondmaal een gedachtenis noemt, wat een andere technische term voor een specifiek tempeloffer (herdenkingsoffer) was.

Voor het geval we een van deze connecties hebben gemist, vergelijkt Paulus de christelijke maaltijd (de eucharistie) met de offers in de tempel (1 Kor 10, 18) en zelfs met de offers van de heidenen (1 Kor 10, 19-21). Alle offers, zegt hij, geven gemeenschap, broederschap. De aan afgoden gebrachte offers geven gemeenschap met boze geesten, maar het offer van de christenen geeft gemeenschap met het lichaam en bloed van Jezus (1 Kor 10, 16).

Paulus' visie op Jezus' lijden is verbazingwekkend. Hij laat ons zien dat het niet louter gaat om hoe groot Jezus' *lijden* was, maar om de omvang van zijn *liefde*. Lijden wordt door liefde tot een offer.

De dood op Calvarië was niet gewoon een wrede en bloedige terechtstelling. Door zijn zelfgave in de bovenzaal werd Jezus' dood iets anders. Het werd het offer van een gaaf paaslam, de zelfgave van een hogepriester die zichzelf voor de verlossing van anderen gaf. Hij is zowel priester als offer. Want *Christus, heeft ons bemind en zich voor ons overgeleverd als offergave en slachtoffer, God tot een lieflijke geur* (Ef 5, 2). Dat is liefde: totale zelfgave.

De eucharistie stort die liefde in ons, onze liefde met die van Christus, ons offer met het zijne verenigend. De heilige Paulus predikte: *En nu, broeders, smee ik u bij Gods erbarming: wijdt uzelf aan Hem toe als een levende, heilige offergave, die Hij kan aanvaarden. Dat is de geestelijke eredienst die u past* (Rom 12, 1). Let wel, Paulus zegt: wijdt uzelf toe (meervoud), maar hij heeft het over een enkele offergave (enkelvoud). Want hoewel we met velen zijn, is ons offer één met Jezus eigen offer, dat *eens voor al is gedaan* (Heb 7, 27; 9, 12; 9, 26; 10, 10).

Paulus leert ons dat de eucharistie gericht is op het

kruis, en het kruis op de verrijzenis. In de heilige Communie nuttigen christenen de gekruisigde en verrezen mensheid van Jezus. Dat bereiken we door middel van lijden, maar we ontvangen de hostie als een onderpand van eeuwigdurende glorie en we hebben de genade om het overige te doorstaan.

We kunnen dit pas volledig op waarde schatten als we geleerd hebben het te zien zoals het “in het begin” was, zoals het voor de eerste joodse christenen was, die aan een oude, vertrouwde wereld een einde zagen komen en een nieuwe als een hemels Jeruzalem zagen neerdalen. Dit prachtige boek van dr. Brant Pitre biedt ons alles wat we nodig hebben om te waarderen wat eens was, zodat we des te duidelijker kunnen zien wat “is, nu en altijd, een wereld zonder einde”.

Inleiding

Die dag zal ik nooit vergeten. Ik was tweedejaarsstudent en verloofd. Het was een prachtige lentedag en mijn toekomstige bruid en ik reden door de stad waar we opgroeiden. We waren op weg naar de predikant van haar kerk om over de huwelijksplechtigheid te praten. We waren zo gelukkig als maar kon. Er was slechts een klein probleempje: ik was van huis uit katholiek en Elizabeth behoorde tot de Southern Baptist Church. Als gevolg daarvan hadden we verschil van mening over hoe je de Bijbel moest interpreteren, maar we waren wel zover dat we elkaars overtuiging respecteerden, zelfs op punten waarover we het niet eens waren. Daarom hadden we goede hoop dat we onze beide families zouden kunnen samenbrengen in wat we een 'oecumenische huwelijksdienst' noemden, waarin met respect met de tradities van beide families zou worden omgegaan.

Het plan was om de huwelijksceremonie in haar kerk te laten plaatsvinden, je kunt immers maar op één plek trouwen. Dus waren we op weg om met de dominee van haar kerk over de grote dag te praten. Oorspronkelijk was het plan een kort bezoekje af te leggen - ongeveer een kwartier - om zijn toestemming te krijgen daar de huwelijksplechtigheid te mogen houden. We dachten dat het gesprek geen problemen zou opleveren, zeker omdat haar grootvader zelf als dominee de stichter en bouwer van de kerk geweest was. Natuurlijk zou ons niets in de weg gelegd worden om het kerkgebouw te gebruiken.

Helaas, dat was een vergissing. Want de kerk had onlangs een nieuwe dominee gekregen, iemand die we nog nooit ontmoet hadden. Hij was pas beroepen: vers van de predikantenopleiding en vol vuur voor het Evangelie. Belangrijker nog, hij was niet al te vriendelijk gezind jegens de Katholieke Kerk.

Aanvankelijk was de toon van het gesprek beleefd en

gemoedelijk. Maar voordat de dominee erin toestemde de huwelijksplechtigheid in zijn kerk te houden, wilde hij eerst iets meer weten over onze persoonlijke geloofsovertuiging. Op dat moment veranderde het kwartiertje dat we gepland hadden voor het krijgen van toestemming voor het gebruik van het gebouw, in een bijna *drie uur* durende theologische worstelwedstrijd. Het leek me een eeuwigheid, zolang bleef hij mij het vuur na aan de schenen leggen over elk twistpunt binnen het katholieke geloof:

“Waarom aanbidden de katholieken Maria?” vuurde hij als eerste vraag op me af. “Weet je niet dat alleen God aanbeden mag worden?”

“Hoe kun je in het vagevuur geloven?” zei hij. “Laat maar eens zien waar het woord vagevuur in de Bijbel voorkomt”, ging hij door. “Waarom bid je tot de overledenen. Weet je niet dat dat necromantie is?”

“Weet je dat de Katholieke Kerk in de middeleeuwen boeken aan de Bijbel heeft toegevoegd?” vroeg hij verder. “Met welk gezag kan een door mensen gestichte instelling het Woord van God wijzigen?”

Volgende vraag: “Hoe staat het met de paus? Geloof je echt dat hij, als gewoon mens, onfeilbaar is? Dat hij nooit zondigt? Niemand is zonder zonde behalve Jezus Christus.”

En zo ging het door, een paar uur lang. Gelukkig was ik een serieus type en had ik de bescheiden verdienste om in mijn plaatselijke parochie de quiz over de Catechismus te hebben gewonnen. Bovendien was ik een hartstochtelijk lezer. Op mijn achttiende had ik als eerstejaarsstudent de hele Bijbel van voor tot achter gelezen. Ik was dus in staat enig verweer te bieden en mezelf te verantwoorden. Maar dat maakte hem des te feller. Uiteindelijk hadden geen van mijn pogingen succes om mijn katholieke geloof te verdedigen.

Tijdens die ontmoeting kwamen heel wat onderwerpen ter sprake. Maar de gedachtewisseling die me het meest is

gen. Hoewel ik de Bijbel had gelezen, wist ik toch niet uit mijn hoofd waar elk onderdeel van mijn geloof in de heilige Schrift te vinden was. Ik wist wel iets over mijn geloof, maar niet per definitie waarom ik het geloofde en nog minder waar ik een bewijs ervoor kon vinden.

Met het verstrijken van de jaren zou ik erachter komen dat er tientallen boeken over deze onderwerpen bestaan, met bijbelse antwoorden op al zijn tegenwerpingen.² Ik was in een overwegend katholiek deel van Zuidoost-Louisiana opgegroeid en had me nog nooit op zo'n manier hoeven te verdedigen. Natuurlijk hadden Elizabeth en haar familieleden mij al eerder aan de tand gevoeld over onderwerpen als het vagevuur of waarom de katholieke Bijbel meer boeken had dan de protestantse. Een volledige 'Bijbel-aanval' op het katholieke geloof had ik echter nog nooit ondergaan. De dominee wist niet van ophouden en het gevolg was desastreus. Uiteindelijk klapte ik dicht, zweeg en liet hem doortieren.

Ten slotte eindigde hij het bezoek door zich tot mijn toekomstige vrouw te wenden met de woorden: "Het spijt me, maar ik kan je nu geen definitief antwoord geven. Ik heb er erg veel moeite mee je met een ongelovige in de echt te verbinden."

Onnodig te zeggen dat Elizabeth en ik helemaal van streek zijn spreekkamer verlieten. We reden naar huis met tranen van ongelof in onze ogen over wat er zojuist was gebeurd.

Die nacht was vreselijk.

Toen ik probeerde te slapen, raasden alle onderwerpen die we hadden besproken als een dolle door mijn hoofd. Keer op keer speelden de scènes door mijn hoofd - ik wilde dat ik dit had gezegd, betreurde dat ik dat niet had gezegd. Hoe meer ik nadacht over wat er was gebeurd, hoe bozer ik werd.

En hoe bozer ik werd, des te meer besepte ik dat ik, van